
Brahma Upanishad

ब्रह्मोपनिषद्

Document Information

Text title : brahma upanishhat

File name : brahma_upan.itx

Category : upanishhat

Location : doc_upanishhat

Transliterated by : Anshuman Pandey pandey at umich.edu

Proofread by : Anshuman Pandey pandey at umich.edu

Description-comments : saMnyAsa upanishad

Latest update : 16 April 1996, August 19, 2018

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

April 1, 2025

sanskritdocuments.org

Brahma Upanishad

બ્રહ્મોપનિષત્

ॐ શૌનકો હ વૈ મહાશાલોડ્ગિરસં ભગવન્તં
પિપ્પલાદમપૃચ્છત્ । દિવ્યે બ્રહ્મપુરે સમ્પ્રતિષ્ઠિતા
ભવન્તિ કથં સૃજન્તિ કસ્યૈષ મહિમા બભૂવ યો
હ્રમષે મહિમા બભૂવ ક એષઃ ।
તસ્મૈ સ હોવાચ બ્રહ્મવિદ્યં વરિષ્ઠામ્ । પ્રાણો હ્યેષ
આત્મા । આત્મનો મહિમા બભુવ દેવાનામાયુઃ સ દેવાનાં
નિધનમનિધનં દિવ્યે બ્રહ્મપુરે વિરજં નિષ્કલં
શુભ્રમક્ષરં ચદ્બ્રહ્મ વિભાતિ સ નિચચ્છતિ
મધુકરરાજાનં માક્ષિકવદિતિ । યથા માક્ષીકેકેન
તન્તુના જાલં વક્ષિપતિ તેનાપકર્ષતિ તથૈવૈષ પ્રાણો
યદા યાતિ સંસૃષ્ટમાકૃષ્ય । પ્રાણદેવતાસ્તાઃ સર્વા
નાડ્યઃ । સુષ્વપે શ્યેનાકાશવદ્યથા ખં શ્યેનમાશ્રિત્ય
યાતિ સ્વમાલયમેવં સુષુમ્નો બ્રૂતે યથૈવૈષ દેવદત્તો
ચષ્ટ્યાડપિ તાડ્યમાનો ન યત્યેવમિષ્ટાપૂર્તેઃ
શુભાશુભૈર્ન લિપ્યતે । યથા કુમારો નિષ્કામ
આનન્દમુપયાતિ તથૈવૈષ દેવદત્તઃ સ્વપ્ન આનન્દમભિયાતિ ।
વેદ એવ પરં જ્યોતિઃ જ્યોતિષ્કામો જ્યોતિરાનન્દયતે ।
ભૂયસ્તેનેવ સ્વપ્નાય ગચ્છતિ જલૌકાવત્ । યથા
જલૌકાડગ્રમગ્રં નયત્યાત્માનં નયતિ પરં સંઘય ।
યત્પરં નાપરં ત્યજતિ સ જાગ્રદભિધિયતે । યથૈવૈષ
કપાલાષ્ટકં સંનયતિ । તમેવ સ્તન ઇવ લમ્બતે
વેદદેવયોનઃ । યત્ર જાગ્રતિ શુભાશુભં નિરુક્તમસ્ય
દેવસ્ય સ સમ્પ્રસારોડન્યર્થામી ખગઃ કર્કટકઃ પુષ્કરઃ
પુરુષઃ ગ્રાણો હિંસા પરાપરં બ્રહ્મ આત્મા દેવતા વેદ્યતિ ।
ય એવં વેદ સ પરં બ્રહ્મ ધં ક્ષેત્રજ્ઞામુપૈતિ ॥ ૧ ॥

अथास्य पुरुषस्य यत्वारि स्थानानि भवन्ति
नाभिर्दृढयं कण्ठं भूर्धिति । तत्र यत्तुष्पादं
ब्रह्म विभाति । जागरितं स्वप्नं सुषुप्तं तुरीयमिति ।
जागरिते ब्रह्मा स्वप्ने विष्युः सुषुप्तौ रुद्रस्तुरीयं
परमाक्षरं आदित्यश्च विष्वक्श्चेश्वरश्च स पुरुषः
स प्राणः स श्रुवः सोऽग्निः सेश्वरश्च जाग्रत्तेषां मध्ये
यत्परं ब्रह्म विभाति । स्वयममनस्कमश्रोत्रमपाणिपादं
ज्योतिर्वर्जितं न तत्र लोका न लोका वेदा न वेदा देवा न
देवा यज्ञा न यज्ञ माता न माता पिता न पिता स्नुष न
स्नुष याद्दालो न याद्दालः पैल्सो न पैल्सः श्रमणो न
श्रमणः पशवो न पशवस्तापसो न तापस इत्येकमेव
परं ब्रह्म विभाति । वृधाकाशे तद्विज्ञानमाकाशं
तत्सुषिरमाकाशं तद्रेद्यं वृधाकाशं यस्मिन्न्रिदं
संयतरति वयतरति यस्मिन्न्रिदं सर्वमोतं प्रोतम् । सं
विभोः प्रजा ज्ञायेरन् । न तत्र देवा ऋषयः पितर रिशते
प्रतिबुद्धः सर्वविदिति ॥ २ ॥

वृद्धिस्था देवताः सर्वा वृद्धि प्राणाः प्रतिष्ठिताः ।
वृद्धि प्राणश्च ज्योतिश्च त्रिवृत्सूत्रं य यन्मडत् ॥
वृद्धि चैतन्ये तिष्ठति यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं
प्रजापतेर्यत्सङ्गं पुरस्तात् ।
आयुष्यमग्रं प्रतिमुच्य शुभ्रं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः ॥

सशिषं वपनं कृत्वा बलिःसूत्रं त्यजेद्बुधः ।
यदक्षरं परं ब्रह्म तत्सूत्रमिति धारयेत् ॥
सूयनात्सूत्रमित्याहुः सूत्रं नाम परं पदम् ।
तत्सूत्रं विदितं येन स विप्रो वेदपारगः ॥
तेन सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगण्णा एव ।
तत्सूत्रं धारयेद्योगी योगवित्तत्त्वदर्शिवान् ॥
बलिःसूत्रं त्यजेद्ब्रह्मा-योगमुत्तममास्थितः ।
ब्रह्मभावमयं सूत्रं धारयेद्यः स चैतनः ॥
धारणात्तस्य सूत्रस्य नोच्छिष्टो नाशुचिर्भवेत् ।

સૂત્રમન્તર્ગતં યેષાં જ્ઞાનયજ્ઞોપવીતિનામ્ ॥
 તે ચૈ સૂત્રવિદો લોકે તે ચ યજ્ઞોપવીતિનઃ ।
 જ્ઞાનશિખિનો જ્ઞાનનિષ્ઠા જ્ઞાનયજ્ઞોપવીતિહઃ ॥
 જ્ઞાનમેવ પરં તેષાં પવિત્રં જ્ઞાનમુત્તમમ્ ।
 અગ્નેરિવ શિખા નાન્યા યસ્ય જ્ઞાનમયી શિખા ॥
 સ શિખીત્યુચ્યતે વિદ્વાનિતરે કેશધારિણઃ ॥ ૩ ॥
 કર્મણ્યધિકૃતા યે તુ વૈદિકે બ્રાહ્મણાદયઃ ।
 તૈઃ સંધાર્યમિદ સૂત્રં ક્ષિયાડ્ગં તદ્દિ વૈ સ્મૃતમ્ ॥
 શિખા જ્ઞાનમયી યસ્ય ઉપવીતં ચ તન્મયમ્ ।
 બ્રાહ્મણ્યં સકલં તસ્ય ઇતિ બ્રહ્મવિદો વિદ્ધુઃ ॥
 ઇદં યજ્ઞોપવીતં તુ પવિત્રં ચત્પરાયણમ્ ।
 સ વિદ્વાન્યજ્ઞોપવીતી સ્યાત્સ યજ્ઞઃ સ ચ યજ્ઞવિત્ ॥
 એકો દેવઃ સર્વભૂતેષુ ગૂઢઃ સર્વવ્યાપી સર્વભૂતાન્તરાત્મા ।
 કર્માધ્યક્ષઃ સર્વભૂતાધિવાસઃ સાક્ષી ચેતા કેવલો નિર્ગુણશ્ચ ॥
 એકો મનીષી નિષ્ક્રિયાણાં બહૂનામેકં સન્તં બહુધા યઃ કરોતિ ।
 તમાત્માનં ચેડનુપષ્યન્તિ ધીરાસ્તેષં શાન્તિઃ શાશ્વતી નેતરેષામ્ ॥
 આત્માનમરણિં કૃત્વા પ્રણવં ચોત્તરારણિમ્ ।
 ધ્યાનનોર્મથનાભ્યાસાર્દેવં પશ્યેન્નિગૂઢવત્ ॥
 તિલેષુ તૈલં દધિનીવ સર્પિરાપઃ સ્ત્રોતઃસ્વરણીષુ ચાન્નિઃ ।
 એવમાત્માડડત્મનિ ગૃહ્મતેડસૌ સત્યેનૈનં તપસા ચોડનુપશ્યતિ ॥
 ઉર્ણનાભિર્યથા તન્તૂ-સૃજતે સંહરત્યપિ ।
 જાગ્રત્સ્વપ્ને તથા જીવો ગચ્છત્યાગચ્છતે પુનઃ ॥
 પદ્મકોશપ્રતીકાશં સુષિરં ચાપ્યધોમુખમ્ ।
 હૃદયં તદ્વિજાનીયાદ્વિશ્વસ્યાડડયતનં મહત્ ॥
 નેત્રસ્થં જાગ્રતં વિદ્યાત્કણ્ઠે સ્વપ્નં વિનિર્દિષેત્ ।
 સુષુપ્તં હૃદયસ્થં તુ તુરીયં મૂર્ધ્નિ સંસ્થિતમ્ ॥
 યદાત્મા પ્રજ્ઞયાડડત્માનં સંધત્તે પરમાત્મનિ ।

तेन संध्या ध्यानमेव तस्मात्सन्ध्याभिवन्दनम् ॥
निरोदकाध्यानसंध्या वाक्कायज्ञवेशवर्जिता ।
संधिनी सर्वभूतानां सा संध्या छेकदृष्टिनाम् ॥
यतो वायो निवर्तन्ते अप्राप्य मनसा सः ।
आन्नन्दमेतज्जिवस्य यं ज्ञात्वा मुच्यते बुधः ॥
सर्वव्यापिनमात्मानं क्षीरे सर्पिर्वापितम् ।
आत्मातपोमूलं तद्ब्रह्मोपनिषत्परम् ।
सर्वार्त्तकृत्वरीपेण तद्ब्रह्मोपनिषत्परमिति ॥ ४ ॥
इत्यथर्ववेदे ब्रह्मोपनिषत्सामासा ॥

Many publications do not include the first verse above
and start with

athAsya puruShasya chatvAri sthAnAni bhavanti

Encoded by Anshuman Pandey pandey at u.washington.edu

Brahma Upanishad

pdf was typeset on April 1, 2025

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

